

Dizianijeva pala „Svih svetih” u Zlopolju

Dr Kruno Prijatelj

Redovni profesor na Filozofskom
fakultetu u Zadru, odjel u Splitu

Izvoran znanstveni rad

U župnoj crkvi sela Zlopolje kod Ogorja u dalmatinskoj Zagori (spominje se kao sagrađena u kamenu god. 1757. na mjestu ranije drvene crkve iz 1720. god.) na drvenom izrezbarenom oltaru nalazi se mala pala (vel. 125/67,5 cm) »Svih svetih«, koju je O. J. A. Soldo — koji me na sliku i upozorio — točno karakterizirao kao baroknu.¹

U vješto izbalansiranoj kompoziciji, s naglašenim dekorativnim osjećajem prikazana je velika skupina svetačkih likova. S desne je strane u prvom planu u ekstazi sv. Lovro, u crvenoj dalmatici ukrašenoj zelenim pravokutnicima, koji lijevom rukom podržava roštilj, sv. Petar, staračkih crta i sijede brade, u plavoj odjeći i smeđem plaštu, s rukom na prsima, o kojoj visi ključ, sv. Pavao (?), sklopljenih ruku, sv. Vinko Fererski u dominikanskom ruhu, s krilima i plamenom nad glavom i s otvorenom u crveno uvezanom knjigom, sveti biskup u crvenoj mitri i pluvijalu, koji bi mogao biti sv. Dujam, te sv. Ivan Nepomuk u sivkasto zelenoj moceti i bijeloj ispovjedničkoj roketi, s palmom u ruci i svećeničkim biretom na glavi, nad kojim je vijenac od pet zvjezdica. S lijeve strane dominira sprijeda sv. Antun Padovanski u franjevačkom ruhu, s velikom tonzuroom na glavi i ljiljanom u ruci, a uz njega je na podu otvorena knjiga, na kojoj se naziru crveni inicijali, sv. Franjo Paulski sijede brade u crnoj redovničkoj odjeći, koji drži sklopljenih ruku krunicu i pridržava štap na kome je na osvijetljenom krugu natpis CHARITAS, te biskup u bijeloj mitri i crvenom pluvijalu sa zlatnom bordurom, koji bi možda mogao biti bl. Ivan Trogirski.

Autor publicira palu s prikazom »Svih Svetih« iz župne crkve u malom selu Zlopolje u Dalmaciji. Detaljnom ikonografskom analizom i na temelju analogija s likovima prikazanim na dvije oltarne pale u Kaštel Gomilici (Dalmacija) i u nekim talijanskim zbirnkama, autor je došao do zaključka da je pala iz Zlopolja rad venecijanskog slikara Gaspara Dizianija (1689—1767).

Između te dvije skupine skicoznije je u drugom planu tretirana grupa svetaca kojom dominira sjedeći lik sv. Grgura pape u ružičastom pluvijalu i tijari, koji gušćim perom piše u otvorenu knjigu crvena uveza dok nad njim lebdi bijela golubica. Skupina svetaca manjeg formata i izrazito slobodne obradbe nastavlja se na gornjem dijelu oko grupe sv. Trojstva, u svjetlo okupane. Među njima mogu se po atributima identificirati Dominik, od koga je nedaleko pas sa zubljom, Jerolim (?) u kardinalskoj odjeći, Josip s ljiljanom, Magdalena s posudom pomasti, Katarina s mlinskim kotačem, Skolastika u crnome, s opatičkim štapom, te drugi sveci i svetece. Do Josipa, a podno sv. Trojstva, uspravni je Marijin lik u plavom plaštu i crvenkastoj odjeći. U centru, između gornje i donje skupine leti ljupki bucmasti anđelčić, s granama palma u rukama. Pozadina prelazi od crvenkastog okera na donjem dijelu kroz sivkaste oblake u izrazito plavetnilo prema vrhu.

Nakon uspjelog restauratorskog zahvata Filipa Dobroševića, u okviru Restauratorske radionice Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu, koji je iznio na vidjelo kvalitete slike, došli su do izražaja svježina slikarskog poteza, lakoća i prozirnost namaza, razigrana koloristička gama izrazito venecijanske derivacije s nizom nijansa, te izdiferenciranost fizionomija. Mislim da se bez veće teškoće može to platno atribuirati istaknutom učeniku Sebastiana Riccija Gasparu Dizianiju (1689—1767), možda u nekim partijama uz suradnju radionice, a to osobito na osnovi komparacije s dvjema palama koje je taj majstor naslikao u žup-

¹ O. J. A. Soldo, *Franjevačka provincija Presv. Otkupitelja*, Split 1979, str. 61. Zlopolje sada pripada šibenskoj biskupiji, a prije je pripadalo trogirskoj biskupiji, odnosno splitskoj metropoliji. To opravdava i pretpostavku o prisutnosti sv. Dujma i bl. Ivana Trogirskog na pali. V. i L. Katić, *Povijesni podaci iz vizitacija trogirске biskupije u XVIII stoljeća*, Starine JAZU 48, Zagreb 1956. str. 297.

² K. Prijatelj, *Una pala di Gaspare Diziani in Dalmazia*, *Arte veneta XXVII*, Venezia 1973, str. 283—285; K. Prijatelj, *Studije o umjetninama u Dalmaciji III*, Zagreb 1975, str. 121—127; K. Prijatelj, *Note dalla Dalmazia in margine ai Ricci*, *Atti del Congresso internazionale di studi su Sebastiano Ricci e il suo tempo*, ed Electa (Milano) 1975, str. 52—58.

Gaspare Diziani i radionica, , OLTARNA PALA — Zlopolje
(Župska crkva)

noj crkvi u Kaštel Gomilici, te da se može datirati negdje oko sredine Settecenta.²

Najizrazitije su sličnosti s gomiličkom palom iste teme »Svih svetaca« u osnovnoj koncepciji slike i u nižu »morellijanskih« detalja. Kod pojedinih svetaca analogije su vrlo frapantne (na primjer sv. Petar, sv. Dujam, sv. Grgur i anđeli na obje pale, pa sv. Franjo Paulski na zlopoljskoj i sv. Benedikt na gomiličkoj itd.), ali još je uočljiviji opći duh kojim odišu obje slike — u kome je ričijevski supstrat uočljiv usprkos osobnih akcenata koje je Diziani unio u svoje vrlo prepoznatljivo slikarstvo. Za lik sv. Antuna spomenuo bih sličnost s istim svecem na drugoj Dizianijevoj gomiličkoj pali »Sveci Josip i Antun podno Navještenja«. Mogli bismo spomenuti i komparacije s drugim slikama majstora iz Belluna koje smo bili nabrojili objelodanjujući slike iz Kaštel Gomilice, počevši od stropa s dominikanskim svecima u crkvi S. Bartolomeo u Bergamu iz 1750, u koncepciji cjeline s velikom skupinom likova u jedinstveno shvaćenom prostoru, do drugih manjih slika iz tog slikareva razdoblja, ali ih ne bismo ponavljali, pozivajući se na iscrpnu monografiju A. P. Zugni Taura.³

Dodao bih još i zanimljivu usporedbu kompozicije sv. Trojstva na našoj slici sa slikom »Sv. Trojstvo« u Musée des beaux arts u Dijonu, koja predstavlja još jednu Dizianijevu varijaciju te teme, prikazane i na bergamskom stropu.⁴

Male dimenzije zlopoljske pale pružile su mogućnost autoru da joj dade karakter »modelletta«, kakvih je čitav niz poznat u Dizianijevu opusu, tako da je R. Pallucchini u svojoj kapitalnoj povijesti slikarstva Settecenta prezentirao Dizianija upravo s dva karakteristična »bozzetta«, u kojima prepoznajemo fakturu sličnu onoj na našoj slici: »Bijeg u Egipat« iz Bologne, godine 1733. i »Anđela i đavola« iz Belluna, godine 1760.⁵

Činjenica da jedno tako malo i zabačeno dalmatinsko selo posjeduje sliku poznatog mletačkog umjetnika 18. stoljeća od značenja je i za našu kulturnu povijest vremena baroka.⁶

² A. P. Zugni Tauro, *Gaspare Diziani*, Venezia 1971.

⁴ A. Brejon de Lavergnée, *Tableaux italiens des XVIIe et XVIIIe siècles*, La Revue du Louvre et les Musées de France, Paris 1979, n. 5—6, str. 395—396, sl. 26.

⁵ R. Pallucchini, *La pittura veneziana del Settecento*, Venezia — Roma, 1960, sl. 381—382.

⁶ Zahvaljujem za fotografije pale u Zlopolju Živku Bačiću, a za one u Kaštel Kambelovcu Petru Joviću.

*Gaspare Diziani i radionica, , OLTARNA PALA — Zlopolje
(detalji)*

*Gaspare Diziani, OLTARNA PALA — Kaštel Gomilica
(župska crkva)*

Kruno Prijatelj

CONTRIBUTO DI RIFLESSI DEL CARAVAGGIO IN DALMAZIA

L'autore pubblica due cicli di quattro dipinti su tela ciascuno rappresentanti gli evangelisti che si trovano il primo nella Pinacoteca vescovile (già nella chiesa del Carmine), il secondo nella chiesa di S. Biagio di Dubrovnik (Ragusa). Gli otto dipinti dimostrano chiari riflessi caravaggeschi e rappresentano il gruppo di opere più vicine al grande maestro che si trova in Dalmazia. Una dettagliata analisi basata su una serie di confronti e analogie stilistiche e iconografiche con gli evangelisti della cupola di S. Biagio a Modena e specialmente colla grande tela «I quattro evangelisti» nella Galleria regionale della Sicilia a Palermo e col «S. Luca» nel Museo di Castello Ursino a Catania come pure con altre opere recano gli argomenti per attribuire i due cicli alla bottega il Mattia Preti (1613—1699) colla probabile collaborazione personale dello stesso e per datarli nel periodo napoletano dell'artista (1656—1661). Concludendo il suo studio l'autore da un breve profilo di questo grande pittore calabrese del Seicento.

Vladimir Marković

PIETRO PASSALACQUA IN DUBROVNIK

Aufgrund von Dokumenten im Staatlichen Archiv von Dubrovnik stellt der Verfasser fest, daß P. Passalacqua im Jahre 1735 im Dienste der Republik Dubrovnik stand, um Renovierungen der Wasserleitung, Kanalisation und des Daches der Kathedrale vorzunehmen. Diesem Architekten schreibt der Autor das Projekt und die Ausführung der großen Treppe zu, die zu der Jesuitenkirche in Dubrovnik hinaufführt, sowie auch die Lösung einiger architektonischer Teile des Jesuitenkollegs. Der Aufenthalt P. Passalacquas in Dubrovnik füllt die Lücke in den Jahren 1735 bis 1741 in der Biographie dieses bedeutenden Architekten aus. Eine neue Bedeutung erhält auf diese Weise auch seine selbständige Tätigkeit vor dem Beginn seiner Zusammenarbeit mit Gregorini am Umbau der Basilika S. Croce in Gerusalemme in Rom.

Kruno Prijatelj

L'autore pubblica la pala rappresentante «Tutti i santi» nella chiesa parrocchiale del piccolo villaggio di Zlopolje in Dalmazia dandovi una dettagliata analisi iconografica dei santi rappresentati e attribuendola al maestro veneto del Settecento Gaspare Diziani (1689—1767) basandosi specialmente sulle due pale dello stesso pittore a Kaštel Gomilica pure in Dalmazia. Dopo aver citato anche altre opere per confronti propone di datare il dipinto verso in meta del Settecento.

Ivo Matijaca — Elena Fazinić

SILBERNE LEUCHTER UND AMPELN IN DEN KIRCHEN VON KORČULA

Die Autoren publizieren die erhaltenen silbernen Leuchter und Ampeln in den Kirchen von Korčula und das archivalische Quellenmaterial, das sich auf sie bezieht. Die Kathedrale von Korčula und die Laienbruderschaften in der Stadt besitzen 28 Silberleuchter aus Venezianischen Goldschmiederwerkstätten des 17. und 18. Jahrhunderts. Daneben hängen in der Kathedrale 8 silberne Ampeln, in der Kirche des hl. Michael eine Ampel, und am Altar des hl. Rochus ebenda auch eine Ampel. Alle Ampeln sind Vene-

Mattia Preti, S. Luca. — Catania, Museo di Castello Ursino

zianischer Herkunft, und stammen aus dem 17. bis 19. Jh. In der Aller Heiligenkirche befinden sich drei Hängeampeln; eine aus dem 17. Jh. aus Venedig, und zwei weitere aus dem 19. Jh. Besondere Aufmerksamkeit verdient eine Ampel aus dem Jahr 1863, die von dem einheimischen Goldschmied Vicko Caenazzo aus Korčula angefertigt wurde.

Marija Stagličić

DIE KLASSIZISTISCHE ERNEUERUNG DES ERZBISCHÖFLICHEN PALASTES IN ZADAR

In ihrem Beitrag über die klassizistische Erneuerung des Erzbischöflichen Palastes in Zadar führt die Autorin an, daß für dieses Unternehmen drei Projekte vorgeschlagen waren: das erste stammt von Paul Hatzinger aus dem Jahr 1823, das zweite ist von Antonio Luigi de Romanò aus dem Jahr 1825, und das dritte, nicht unterschriebene Projekt schreibt die Autorin V. Presani zu. Dieses Projekt war aus Wien nach Zadar geschickt worden, und zwar von der Hofkommission für Bauwesen (21. Mai 1826). Nach diesem Projekt wurde die Erneuerung des Palastes ausgeführt. In der Studie werden die am Objekt vorgenommenen Veränderungen genau angeführt, und am Ende des Beitrags bringt die Autorin Angaben über die Tätigkeit von P. Hatzinger und A. L. de Romanò.